Marianne Høyen
Den Kgl. Veterinær- og Landbohøjskole
Roligheds vej 23
DK-1958 Frederiksberg
e-mail: mho@kvl.dk

Juni 2004

Projektets titel er

'En analyse af hvorfor folk fra forskellige faggrupper ikke kan forstå hinanden?
- et empirisk studie af fire akademiske faggrupper:
teknologer, jurister, marketingsfolk og humanister, analyseret ved hjælp af
Bourdieus kapitalbegreber'.

Grundlæggende antagelser

Projektets indledende antagelse er, at forskellige faggrupper ikke kan forstå hinanden. Som faggrupper forstår jeg grupper, der er kendetegnede ved

- en given kombination af uddannelse
- en videnskabelig tankemåde
- et grundlæggende verdenssyn

For at forklare fænomenet med manglende forståelse kunne man vælge at gå ind i en nærmere analyse af, hvordan og fra hvornår gruppernes udvikling rent faktisk er foregået, for, gennem en historisk analyse, at diskutere gruppernes viden og faglighed. Eller man kunne anlægge en udviklingslogisk opfattet moderniseringsteoretisk vinkel: I det skriftløse slægtssamfund under central politisk ledelse er alt i alt og intet endnu adskildt. Moderniseringen består så i, at man begynder at udskille egenlogikker i tænkning og organisation svarende til det, som i denne teori kaldes for rationaliseringen, d.v.s. at man begynder at regulere de enkelte domæner efter en specifik sagslogik. Den tilgang, jeg har valgt at etablere forklaringen indenfor, har udgangspunkt i en forståelse af en anden karakter: At man umiddelbart oplever et fænomen som manglende forståelse som noget, der foregår på et fagligt plan, men at det faglige niveau blot er et overfladefænomen, så for at finde ud af, hvad fænomenet egentlig dækker over, må man søge en forklaring i noget dybereliggende.

Som sådan har kløften mellem forskellige videnskaber været berørt af flere: C.P. Snow skriver i *Two Cultures* om forståelseskløften mellem naturvidenskab og humaniora (Snow, C.P. 1966) og i Feyerabends arbejde diskuteres baggrunden for videnskabsområdernes forskelligartede kategorisystemer og diskurser (Feyerabend, P. 1993). Problemstillingen har også på et mere

praktisk plan været belyst af professionsforskningen[1], hvis begrebsapparat jeg dog mener, man med fordel kunne gøre mere fleksibelt. Jeg vil i projektet således argumentere for, at faggruppen er en mere kompleks størrelse, end hvad der kendetegnede de ældre professioner: Det er nærliggende at mene, at grunden, til at faggrupper ikke kan forstå hinanden, skal søges i den umiddelbare kendsgerning, at aktørerne lærer noget forskelligt gennem de forskellige uddannelser og tilhørende erhverv.

Jeg hævder så, at dette ikke er hele forklaringen, og at en nok så væsentlig årsag til forskellene skal søges i den mere uhåndgribelige socialisering, der finder sted igennem mødet med fagenes tradition og praksis. Der er tale om dybtliggende kulturelle strukturer, hvor almene ideologiske, politiske og videnskabelige udgangspunkter er blevet tillempet til fagets forudsætninger. Den faglige socialisering, den enkelte udsættes for, rækker således langt ud over selve det faglige, idet den også indvirker på personens handlen i og tænkning om livets øvrige aspekter[2].

Projektets teoretiske baggrund

Den teori jeg har anvendt i projekt, tager udgangspunkt i den franske sociolog, P. Bourdieus arbejder, idet disse tilbyder en empirisk baseret måde at tænke teoretisk og analytisk på. Der vil således være tale om med baggrund i en velafprøvet metodisk konstruktion af undersøgelsens analytiske objekt, at kunne komme med beskrivelser af sammenhænge og forskelle af en faggruppes placering i Det Sociale Rum og dertilhørende værdimæssige orientering. Jeg anvender imidlertid kun dette teoriapparats ramme og metode. Indholdet har jeg tilpasset for at kunne indfange særtræk af faglig karakter.

Inspirationen til indholdet er hentet fra en socialpsykologisk model (Asplund, J. 1979). Modellen peger på en fremgangsmåde som antager, at man kan sammenligne grupper, dvs. deres diskurser – ikke universelt eller med udgangspunkt i en umiddelbart eksplicit fremtrædende konflikt på overfladen – men ved at sammenholde misforståelser på overfladen med det, som findes i forskellige underliggende niveauer.

Da jeg hævder, at manglende forståelse ikke skyldes overfladefænomener, men socialisering, må jeg undersøge denne nærmere. Socialisering, som pr. definition foregår skjult, synker ned i det ubevidste og er derfra konstituerende for hvilken orientering, aktøren har. Da det ikke er muligt at få indblik i det ubevidste, men godt lader sig gøre at få indblik i de orienteringer, det ubevidste giver, må man, for at skitsere karakteren af socialisationen, gennemføre sin analyse med udgangspunkt i det udsnit af verden, der er knyttet til den enkeltes mønster af orienteringer.

---

[1] Den klassiske professionsforskning beskæftiger sig overvejende med de akademiske, liberale professioner samt grupper, som på forskellig vis forsøger at opnå professionernes privilegier. Interessen har navnlig drejet sig om et af følgende overordnede temaer: a) Hvorledes professioner gennem specifik interessevaretagelse har opnået monopol på deres ydelser (Hughes, E.C. 1973); b) Hvorledes professioner opstod med forbillede i det feudale samfunds adelsklasser, og hvilken plads de indtog i samfundet i forhold til statsapparatet (Abbott, A. 1988; Murphy, R. 1988); c) Hvordan professioner og professionsdannelse har medvirket til arbejdsdeling og til at opretholde en social stratifikation (Murphy, R. 1988); og d) Hvilken rolle professioner har haft i forbindelse med opkomsten af det moderne samfund og uddifferentiering af vidensområder (Larson, M.S. 1977).

[2] For eksempel er 'medicin' ikke bare en teoretisk og tillempet viden, som man bliver oplært i gennem et studium og via et efterfølgende job. Indvævet i medicinen formidles samtidig tavst en kulturel form for viden om, hvad man bør mene om også andre forhold såsom sociale klasser, etniske grupper, en egn etc. Der er tale om en form for virksomhedskultur, som er en særegen blanding af sociale forhold, levemåde, livsstil, skik og brug, som samtidig er uudtalt, og tydeligt normativ (Bourdieu, P. 1996).

Måden, hvorpå jeg vil forsøge at få greb om orienteringerne vil være at arbejde analytisk med især det mellemste men også det nederste lag i Asplunds model, idet jeg bruger modellen heuristisk, og finder mine egne definitioner og afgrænsninger af de tre niveauer. Således anskuer jeg det øverste niveau som fagruppernes diskurs- og praktikniveau, det mellemste niveau som et ethos-niveau og det nederste niveau som et strukturniveau. På den måde får jeg fokuseret på to områder: det kulturelle (en ethos) og det fag-strukturelle (en bagvedliggende strukturerende struktur). Begrundelsen for at fokusere på netop disse to områder er, at Bourdieus empiriske materiale viser, at vores placering i Det Sociale Rum skyldes en kombination af vores økonomiske, sociale og kulturelle kapital, og at disse kapitaler er definerede netop gennem en slags ethos[3] og en struktur.

Ethos-begrebet bør nok uddybes lidt, idet jeg anvender det i en bestemt forståelse. Ethos betegner en selvfølgelighed i måden at forstå og handle på, men således at forståelsen og handlingen på en gang foregår som perception, kognitiv orientering, kulturel og moralsk vurdering, praktisk indsigt i gennemførbarheden og engageret handlingsberedskab mod et mål. Begrebet er teoretisk og udviklet for at kunne gøre rede for, hvordan mennesker kan handle målrettet, uden at de nødvendigvis har målet klart for sig. Hovedpointen er, at vores sociale livsbetingelser er i slægt med vores ethos, fordi vores ethos har internaliseret dem. Herved dannes en baggrund for vores praktikker i form af en praktisk sans, som er bestemmende for de orienteringsmuligheder, vi, som lever under samme livsbetingelser, hver især eller som gruppe har i hverdagen. Der er altså tale om noget, som både er socialt og kulturelt udviklet, og som nedlejrer sig i den enkelte som en afgrænsning af, hvordan det er 'muligt' at handle.

Jeg er interesseret i at holde fast i især den normative forståelse, der er indeholdt i ethos-begrebet, og med afsæt heri gentænke og udvide begrebet til at kunne rumme det, der bliver konstituerende for den praktiske sans, en aktør i en faggruppe har.

Projektets metode

Projektets metodiske arbejde tager udgangspunkt i føromtalte model, hvor hvert af niveauerne kalder på forskellige metoder: På øverste niveau skal metoden kunne anvendes til analyse af diskurs og praktik, mens der på mellemste og nederste niveau er behov for en etnologisk/antropologisk analyseform. Metodevalget kan med rette betegnes som eklektisk, idet jeg trækker på forskellige, men beslægtede teoritraditioner. Jeg opfatter imidlertid dette som nødvendigt på grund af undersøgelsens genstands vanskeligt tilgængelige karakter.

Indledningsvis har jeg identificeret de fire faggrupper, jeg arbejder i forhold til (teknologer, administratorer, erhvervsfolk og humanister). Faggrupper, argumenterer jeg for, er ikke lig en bestemt uddannelse eller et bestemt erhverv. I øvrigt kan uddannelser og tilhørende erhverv heller ikke anbringes på en linie, hvor områderne ligger pænt ved siden af hinanden, og der er betydelige overlapninger fagene imellem. F.eks. vil det være muligt at identificere bestemte funktioner såsom 'forsker' eller 'sælger' inden for stort set alle mulige grupper. Af hensyn til analysen har jeg ønsket at finde frem til aktører, der befinder sig i faggruppernes pragmatiske, men identitetsmæssige centrum, hvilket jeg har vurderet i forhold til aktørens – ikke fagets –

---

[3] I Bourdieus tidlige skrifter bruges ethosbegrebet på en måde, der ligner brugen i den samtidige antropologi, nemlig mere eller mindre som synonym for disposition eller habitus: En forbevidst tanke- og handlingsorientering, som på een gang er vurderende, engageret og praktisk, og som gentager sig i en transponeret form på alle livets områder. Ordet er hentet fra den græske filosofi, bl.a. Aristoteles, hvor det betyder de normale sæder (snarere end vaner i moderne forstand, som antyder noget, man gør helt uden overvejelse, automatisk, per rutine). Det handler snarere om noget overvejet, men så indøvet, at det fungerer af sig selv, som om det var automatisk. I senere skrifter bruger Bourdieu oftere begrebet habitus (Bourdieu, P. 1990; Callewaert, S. 1992)

faglige genstand. Der vil naturligvis være tale om en simplificering af den enkelte faggruppes kompleksitet, men jeg forestiller mig på denne måde at have fået fat i aktører, som i høj grad vil kunne betegnes som tilhørende kerneområdet i hver af mine fire faggrupper.

Afhandlingens empirisk-metodiske forløb har været, at jeg som udgangspunkt har fulgt samme logik i indsamlingen af materiale, som ligger til grund for de metodiske overvejelser. Det betyder, at mit udgangspunkt har været det niveau, jeg betegner diskursniveauet, hvor fokus er det umiddelbart sete og hørte. Dette møder man oftest indlejret som ytringer i en sammenhæng: En faglig rapport, en årsberetning, et møde, et internt notat, en reaktion på noget i omverdenen etc. Ytringer kan betragtes som narrativer, idet de verbaliserer subjektive oplevelser og diffuse fornemmelser, ofte noget følt, affektivt, og i det omfang dette italesættes, udtrykkes de ofte i en narrativ form, der kombinerer tidligere etableret forståelse med reflekteret erfaring, som omsættes gennem efterrationalisering. Narrativerne optræder både som subjektiv *common-sense* forståelse hos den enkelte aktør og som fortællinger faggruppernes egne medlemmer imellem.

Tilgangen til at analysere sådanne narrativer har været at søge at begribe, hvorledes den verdensforståelse, fortællingerne implicit udtrykker, er konstitueret i faggruppe-aktørernes bevidsthed på hvad man kan kalde et fagligt, dannelsesmæssigt plan. Jeg har således på dette øverste niveau ladet 'den biografiske illusion' leve, fordi aktøren igennem narrativerne udtrykker erfaringer af forhold, der af ham eller hende kun kan forstås som værende (Bourdieu, P. 1997b).

Det empiriske materiale på dette niveau skulle ideelt set have omfattet både diskurs og praktik, men af forskellige årsager har jeg måtte lade praksis-delen, den mundtlige side, udgå og koncentreret mig om det skriftlige materiale, i form af uddannelsernes præsentationsmateriale, årsberetninger, mødereferater, faglige tidsskrifter etc. I alt har jeg analyseret 10 forskellige typer tekster fra hver faggruppe, fordelt på i gennemsnit 15 enkelttekster.

Tekstanalysen gennemførte jeg inspireret af en metode, Grounded Theory, som jeg har fundet anvendelig pga. dens mikroanalytiske fokus. På den måde har jeg læst den enkelte tekst, i første omgang for at finde hvad jeg vurderede som faglige særtræk, i anden omgang for at søge efter elementer, som kunne belyse gruppens ethos, og i tredje omgang for at søge efter tegn på strukturerende kognitive strukturer. Spørgsmålet om ethos stillede jeg til teksterne jf. Bourdieus grundlæggende forklaring på, at en mand fra Kabylien handler, som han gør, hvilket er, fordi han er en "mand af ære"[4]. Dette har jeg overført til faggrupperne og spurgt tilsvarende: Hvorfor

[4] Bourdieus teori er generelt en praktik-teori. Udgangspunktet for at besvare spørgsmålet om, hvorfor vi handler som vi gør, startede med etnografiske studier i Algeriet. Disse studier handlede om klassiske temaer inden for etnologien: ære, hus og slægtskab. I de teoretiske refleksioner over sit feltarbejde begyndte Bourdieu i et forsøg på at besvare spørgsmålet om hvad det vil sige "at følge en regel", at stille spørgsmålet om kundskabens gyldighed, ved at knytte den til sociale omstændigheder. Udgangspunktet var en ambition om at beskrive og forklare et præmoderne samfund i moderne tid ud fra dette præmoderne samfunds egne forståelseskategorier. I årene efter opholdet i Algeriet studerende han med nogenlunde samme metoder såvel bønder i Sydfrankrig som universitetsstuderende i Paris.

På den baggrund forsøger Bourdieu mere generelt at udvikle en teori, der skulle være brugbar til at forstå/forklare, både de algeirske kabylers og de franske universitetstuderendes måde at handle på: For kabylernes vedkommende drejer det sig om, hvordan de faktisk gifter sig i forhold til den måde, de symbolsk opfatter deres giftermålspraktik på, og for de universitetsstuderendes vedkommende om, hvordan de faktisk skaffer sig en uddannelse på i forhold til, hvordan de symbolsk opfatter deres praktik for uddannelsessøgning. På den ene side er der tale om to helt forskellige typer samfund, som man skal forstå hver deres præmisser, men samfundene er i Bourdieus øjne ikke mere forskellige, end at man ikke skulle kunne udvikle en mere generel teori, hvormed man kan anskue, hvordan det samme sker – på forskellig måde. Ambitionen er ikke at udvikle en transcendental filosofi eller noget universelt i ordets egentlige betydning, men om at komme med bud på et empirisk-teoretisk redskab til studier af de nævnte samfund.

handler f.eks. teknologen, som han/hun gør? Fordi han/hun (in casu) er en ingeniør af ære. Tilsvarende for de øvrige tre faggrupper. Æresbegrebet ser jeg som en parallel til faggruppens doxa, som igen kan ses som resultatet af en vellykket socialisation på alle planer til at træde ind som fuldgyldigt medlem af en gruppe.

Ved de første to læsninger, som reelt blev foretaget adskilt fra hinanden, har jeg interesseret mig for faglige særtræk og ethos. Et konkret tegn på et fagligt særtræk blev registreret som et muligt sådant, hvis spørgsmålet om, hvorvidt de øvrige tre faggrupper kunne tænkes at reagere tilsvarende eller ikke, var meningsfuldt. Teksterne blev kodet med to forskellige analytiske formål for øje: 1) Spørgsmål, der kunne uddybes gennem dialog med konkrete faggruppemedlemmer og 2) Spørgsmål om det, der ikke kan italesættres, og som man derfor heller ikke kan spørge om, og som måtte gøres til genstand for en mere antropologisk analyse.

De faglige træk, jeg fandt udtrykt i teksterne, skulle undersøges nærmere mht. præcisering, dvs. hvad var de egentligt udtryk for i faggruppernes univers? En form for verificering måtte også til, for selv om jeg fandt træk, jeg fandt særegne, eksisterede risikoen selvfølgelig for, at jeg havde misforstået, hvad teksten faktisk udtrykte. Desuden har mit udvalg af tekster ikke været tilstrækkeligt omfattende til, at jeg ville turde hævde, at min analyse på dette punkt på nogen måde var 'mættet'.

Oprindelig havde jeg en diffus forestilling om, at det teksterne måtte vise skulle bekræftes gennem en mere direkte konfrontation i form af et begrænset feltarbejde og interviews. Mine overvejelser, kombineret med et prøve-feltarbejde, pegede på, at et fokuseret gruppeinterview ville være en god og mulig løsning for verifikation og uddybning, inden projektets sidste empiri bliver indsamlet i form af en spørgeskemaundersøgelse blandt et større udsnit af fagruppernes medlemmer. Fokusgruppeinterviewene er i øvrigt blevet analyseret efter samme metodiske principper, som tekstlæsningen er foregået efter, hvor det, der kan spørges videre om og mere direkte til, er udformet som survey-spørgsmål, mens de mere implicitte tegn på faggruppetypiske fænomener viderebehandles ved hjælp af antropologisk funderet teori.

Den tredie læsning havde til hensigt at afdække tegn på den strukturerende struktur. For at forklare, hvad dette vil sige, kan man se på det almen kendte fænomen "sociale grupper". I Bourdieus univers arbejder man *ikke* med sociale grupper som substantielle størrelser, der vil kunne studeres som et afgrænset objekt, men derimod med grupper, som må forstås i forhold til hele det univers, hvori mennesker handler. Den substantialistiske tænkning betragter enten sociale grupper som noget, der faktisk eksisterer, og derfor kan beskrives, eller man anser sociale grupper for at være en forskers teoretiske konstruktion. Modsætningen er den relationelle tænkning, der forstår det sociale som et antal positioner med indbyrdes usynlige relationer, der gennem positionernes relative afstande definerer Det Sociale Rum (Bourdieu, P. 1987b).

Det særlige ved sociale fænomener er, at disse, på samme tid som de erkendes, også er genstand for erkendelsen. Sociale fænomener har dermed både en subjektiv side – den erkendende – og en objektiv side – den erkendte. På denne måde har de det tilfælles med alle menneskeskabte

---

Hvad er en teori om måden at handle på ? Det er at forstå/forklare, hvorfor mennesker opfører sig, som de gør i sociale sammenhænge. Det drejer sig altså ikke primært om den enkelte, og ikke primært om psykodynamikken, dvs om den relation man har til sig selv. Med "at opføre sig" forstås ikke adfærd, som den forekommer i hos dyr i naturen, idet menneskets måde at opføre sig på socialt er af en anden beskaffenhed - bl.a. har det en symbolsk dimension, idet man *mener* noget med sin opførsel. Der forstås heller ikke blot en meningsfuld handlen, dvs. en iværksættelse af en subjektiv bevidst intention på baggrund af bevidste motiver: opførsel har, udover hvad aktøren er bevidst om, også et objektivt indhold, som til en vis grad undgår dennes bevidsthed. For at betegne denne mellemting mellem "adfærd" og "handling" anvendes Bourdieu begrebet "praktik".

fænomener, som man ønsker at forstå som sådanne, at det objekt, der skal erkendes videnskabeligt, selv er frembragt af et subjekt (Hastrup, K. 1999).

I virkelighedens verden vil man ikke kunne genfinde de præcise egenskaber, en social gruppe bliver karakteriseret gennem, idet egenskaberne ofte er baseret på beregninger, som udvisker variationerne i materialet. Dette gør desuden, at den kontinuitet, som eksisterer i virkelighedens verden, forsvinder.

Aktørerne i en social gruppe har således ikke nogle uderfra beskrevne egenskaber tilfælles, men deres praksis. Forklaringen på den ensartede praksis er, at gruppens medlemmer indtager ensartede positioner i Det Sociale Rum. Det gør de, fordi de er genstand for ensartede eksistensbetingelser og derfor er påvirket af samme ydre faktorer, og ved at indtage positioner tæt på hinanden bliver de udstyret med samme dispositioner. Det er dispositionerne, der gør, at de vil udvikle ensartede praktikker (Bourdieu, P. 1987b).

En bestemt position i Det Sociale Rum gør samtidig, at et socialt fænomen bliver anskuet og betegnet på en bestemt måde. Samme sociale fænomen vil derfor blive anskuet forskelligt alt efter fra hvilken position, det betragtes. At fænomener kan anskues forskelligt, illustrerer den grundlæggende magtkamp, der udkæmpes, hvor hver gruppe forsøger at påtvinge deres syn, dvs. synet fra deres position i Det Sociale Rum, på verden. Dette sker, fordi grupperne hver især forsøger at definere deres sociale identitet, hvilket indebærer den officielle ret til at beskrive verden, hvilket er det samme som den symbolske magt. I en undersøgelse af en social gruppes praksis må man derfor medtage det erkendende subjekt og så at sige 'se' grupperne indefra.

At der objektivt eksisterer sociale grupper i Det Sociale Rum forklarer Bourdieu med eksistensen af aktørens habitus, idet habitus er struktureret i overensstemmelse med et rums, eller en del af et rums, objektive strukturer. Derved er habitus prædisponeret til at anvende det samme princip til at strukturere omverdenen, som den selv er tilpasset. Det er i betydningen af struktureringen af habitus, jeg mener, at man kan finde en af nøglerne til faggruppernes forskellige ethos i en form for fagligt bestemt struktureringsprincip.

Begrebet 'objektive strukturer' er en sammentænkning af fagområderne sociologi og etnologi. Udtrykket kan ses som en forlængelse af den relationelle tænkning, hvor man taler om grupper med objektive egenskaber, og individet i gruppens subjektive opfattelse af sit tilhørsforhold. Bourdieu ser de opdelinger, som objektivt eksisterer i samfundet, som resultatet af en historisk udvikling, der med tiden er blevet til mentale opdelinger. Det gælder i særdeleshed sociale opdelinger, men også opdelingen af andre forhold, som kunne tjene praktiske forhold i hverdagen, som det var tilfældet med den substantialistiske opfattelse af sociale grupper. Det gælder således også for videnskabernes praktik (Bourdieu, P. 2001). I de mentale opdelinger bliver de rationelle opdelingsprincipper det, som strukturerer vores syn på omverdenen (Bourdieu, P. 1997a)

Hverken den spontane etnologi, som beskriver individernes subjektive opfattelse af deres handlinger og årsagerne til disse, eller den traditionelle sociologi, som ikke indfanger den subjektive dimension, er da tilstrækkelige til at kunne pege på, hvad der er årsagen til en handling. Årsagen skal søges i det sociale og dermed de historisk dannede sociale strukturer, inden for hvilke, det enkelte individ vokser op. Sociale strukturer indpodes som en kognitiv struktur i individet, og danner dermed rammen om individets egen, sociale historie.

Således bliver det sociale forskningsobjekt en relationel størrelse, men med den forskel at i modsætning til elementerne i naturvidenskabernes relationelle systemer, så er elementerne her sociale mennesker med erkendelse og hensigt. Erkendelsen kan derfor ikke begribes som en statisk størrelse, men må forstås som en proces.

Dette fører os tilbage til habitus, som udvider strukturens strukturering fra alene at betragtes som en kognitiv proces til også at omfatte en strukturering fra såvel den sociale som den fysiske verden. For en habitus, som er struktureret i overensstemmelse med de strukturer for den sociale verden hvori den fungerer, vil hver egenskab (en måde at tale på, en måde at gå klædt på, en kropslig attitude, en uddannelsestitel, et boligområde etc.) blive opfattet gennem sin relation til andre egenskaber. Egenskabens positionelle værdi i Det Sociale Rum og dens afstand til andre egenskaber vil imidlertid kun være genkendelig for bæreren af denne egenskab i forhold til hvor i rummet af sociale positioner, han/hun befinder sig. (Bourdieu, P. 1987a).

En af de måder mennesket lærer på er, at der sker en strukturel indlæring, der mere eller mindre bevidst stræber efter at overføre mesterskab, forstået som det, at kunne bemestre noget. Det, der skal mestres, er at kunne handle adækvat i praktiske situationer. En strukturel indlæring, der fører til inkorporering af omgivelsernes objektive struktur, er for eksempel håndtering af kroppen og kroppens funktioner, af boligens fysiske og kulturelle udformning, af forskellen mellem venstre og højre, mellem mandligt og kvindeligt etc.[5]. Alt dette og tilsvarende læres gennem deltagelse.

Vi lever alle i samfund, hvor tilsvarende forestillinger strukturerer handlingerne/praktikkerne, og vi bliver prægede af dem. Den udenforstående observatør kan registrere regelmæssigheder, som kan skyldes de inkorporerede strukturer, men kan selvfølgelig ikke se strukturerne direkte. Observatøren ser det fuldbyrdede værk, *opus operatum*, men må analysere sig frem til, hvad der har været bevæggrunden for, at værket ser ud, som det gør – *modus operandi*.

I forhold til faggrupperne har jeg da spurgt: Hvilke ordninger strukturerer faggruppernes praktik? Grundlæggende struktureringer har formet den menneskelige praktik generelt, men kan man forestille sig noget lignende for struktureringen af faggruppernes praktikker? Som hverdagspraktikeren vil forsøge at handle adækvat i dagligdagen, så vil faggruppemedlemmet gøre tilsvarende inden for sit fagområde. Eksisterer der strukturer man kan pege på, som er udviklet historisk til et strukturerende princip for faggruppernes habitus, som dermed har dannet baggrund for etablering af en særlig faggruppe-ethos? Dette vil være et empirisk spørgsmål, som jeg er i gang med at undersøge på baggrund af konkret materiale.

Mine resultater, der er baseret på analyse af dels tekster, dels fokusgruppeinterviews, (hvis resultater i det omfang, det er muligt, bliver afprøvet gennem analyse af kort udformet vha korrespondanceanalysen, baseret på resultater af spørgeskemaundersøgelsen) har vist, at følgende strukturerende strukturer virker i faggrupperne.

1. Forholdet til tid er forskellig

- Teknologerne er orienterede mod at skabe funktionelle løsninger for fremtiden. 'Fremtiden' forstås næsten som nutiden, idet man søger løsninger på nu-problemer, som i fremtiden ikke skal være problemer.
- Administratorerne er orienterede mod at skabe orden i nutiden ud fra fortidens praksis. De siger selv, at de lovgiver for fremtiden, men refererer udelukkende til fortiden op til nuet. Fortiden kan gå 'uendeligt langt' tilbage (til Romerretten).
- Erhvervsfolkene er orienterede mod fremtiden og kærer sig på ingen måde om fortiden. Fremtiden ses gerne som en vision, der reelt ikke kan nås, men den fungerer som en orientering.

[5] Undersøgelse af strukturelle forhold som de nævnte, er foretaget i antropologisk sammenhæng ofte i kulturer uden skriftsprog. Grundlæggende drejer strukturen sig ofte om egen krop i forhold til den ydre verden, om strukturering af tiden o.a. (Callewaert, S. 1992).

- Humanisterne er udelukkende orienterede mod fortiden, også selv om de arbejder med produkter, der er tænkt til den (nære) fremtid: udstillinger og udgivelser.

2. Forholdet til subjektivitet er forskellig:

- Teknologerne bruger deres kropslighed og intuition meget når de laver faglige skøn. Det synes alment accepteret, at erfaring og håndelag er pålidelige kilder til viden. Kropsligheden indgår aldrig direkte i argumentation udadtil – det er for privat og for feminint.
- Administratorerne bruger bestemt ikke nogen kropslighed, men næsten udelukkende tænkning. De formulerer eksplicit et objektivt ideal, som de samtidig erkender er svært at nå.
- Erhvervsfolkene taler hverken kropslighed eller objektivitet, men personlighed og engagement, som de har solgt til virksomheden. De udtrykker ønske om at opleve sig selv som 'et hele', som fuldt ud kan indgå i en nærmest organisk forbindelse med deres arbejdsplads.
- Humanisterne udtrykker forskelligt: fra at deres fag og deres subjektivitet qua (ud)dannelsen er sammenfaldene, til en klar skelnen mellem privatpersonen og fagpersonen, hvor den sidste bestræber sig på objektivt at begribe et givent fænomen. I praksis falder det private og det faglige ofte sammen.

Analysen af disse to sturktureringsmekanismer vil, som tildligere nævnt, ske med inspiration fra antropologisk orienteret litteartur, som trækker på bl.a. G.H. Mead og Dewey.

En tredje struktur findes i forholdet til 'omgang med tingene', dvs. forholdet til natur og teknologi. Dette emne lader jeg ligge til et senere arbejde.

At have et forhold til tid og subjektivitet eksisterer for alle til alle tider. Spørgsmålet er, om man på nogen måde kan forklare de forskelligheder, der eksisterer grupperne imellem? Mit bud på en sådan forklaring er, at forskellighederne skal søges i det forhold, at faggrupperne er opstået på forskellige historiske tidspunkter. Opstået må da forstås som udskilt eller uddifferentieret fra et større hele, hvor faggruppen over tid har fået etableret egen sagslogik, egne institutioner, egen teori etc.

Juristernes logik kan føres tilbage til 1500-tallet, hvor enevældens blev indført. I den sammenhæng blev der brug for et embedsmandsapparat til at erstatte den hidtidige decentrale administration, hvor statsmagten var uddelegeret til lensmænd.

Humanisterne har eksisteret siden senmiddelalderen (og tidligere afhængig af definition), men får særligt vind i sejlene i begyndelsen af 1800-tallet, hvor magten glider over til borgerskabet og det borgerlige dannelsesideal får større plads. Humanioras fagkreds blev voldsomt udvidet fra at bestå af få fag til i slutningen af 1700-tallet at bestå af væsentlig flere.

Ingeniørerne hører oprindeligt til i militære sammenhæng, men med industrialiseringen og masseproduktionen, hvis teknologiske grundlag udviklede sig stærkt fra slutningen af 1800-tallet og frem, voksede en egentlig faggruppe frem.

Marketingsfolkene slår først rigtigt igennem fra 1980'erne og frem og får på dette tidspunkt egen teori, egne skoler i videnskmæssig forstand etc.

Således bliver projektets udgangspunkt, som var faggruppers oplevede forskellige praksis, samlet i en gennemgående moderniseringsteoretisk forklaring, der levererer rammerne til forklaringen af den forskelligt virkende strukturerende struktur.

Litteraturliste

Abbott, A.: The System of the Professions. Udgivet af University of Cicago Press London 1988

Asplund, J.: Teorier om framtiden. Udgivet af Liber 1979

Bourdieu, Pierre: A reply to some objections. Udgivet af Blackwell Publishers Cambridge 1987a

Bourdieu, Pierre: The Logic of practice. Udgivet af Polity Press Cambridge 1990

Bourdieu, Pierre: Kritiske spørgsmål til sociologien. Udgivet af Akademisk Forlag København 1997a

Bourdieu, Pierre: Den biografiske illusion. Udgivet af Hans Reitzels Forlag København 1997b

Bourdieu, Pierre: What Makes a Social Class? On the Theoretical and Practical Existence of groups 1987b

Bourdieu, Pierre: Homo Academicus. Udgivet af Blackwell Publishers Ltd. Oxford 1996

Bourdieu, Pierre: Science de la science et réflxivité. Udgivet af Éditions Raisons d'agir Paris 2001

Callewaert, Staf: Kultur, pædagogik og videnskab. Udgivet af Akademisk Forlag København 1992

Feyerabend, Paul: Against Method. Udgivet af Verso 1993

Hastrup, Kirsten: Viljen til viden. Udgivet af Gyldendal 1999

Hughes, Everett C.: Education for the professions of medicine, law, theology andsocial welfare. Udgivet af McGraw- Hill 1973

Larson, Magali Sarfatti: The Rise of Professionalism - a Sociological Analysis. Udgivet af University of California Press Los Angeles 1977

Murphy, R: Social Closure. Udgivet af The Clarendon Press Oxford 1988

Snow, C. P.: De to kulturer. Udgivet af Vintens Forlag A/S København 1966